

POZSÁR ANDREA¹
**TANANYAGFEJLESZTÉS, GAZDAGÍTÁS ÉS INNOVÁCIÓ
AZ SNI ÉS BTMN TANULÓK ZONGORAOKTATÁSÁBAN**

Bevezetés

Jelen tanulmány a sajátos nevelési igényű (SNI), a beilleszkedési, tanulási és magatartási nehézséggel küzdő (BTMN), valamint az idegen anyanyelvű tanulók zongorapedagógiai fejlesztési lehetőségeit vizsgálja. Szeretném bemutatni a 2021–2025 közötti időszakban végzett tananyagfejlesztési és innovációs tevékenységemet, amely mesterprogramom keretében valósult meg. A kutatás és fejlesztés alapját a multiszenzoros megközelítések (Ulwila-módszer, Dogs and Birds, Eperhajó) és a vizuális horgonyok (színkódok, szimbólumok) szintézise adja, amelyekbe később betekintést nyerhetünk. A tanulmányban részletesen ismertetem saját fejlesztésű segédanyagaimat (memóriakártya, hangkirakó tábla), a hagyományos zenei belsővé tétel (interiorizáció) felé vezető pedagógiai hidakat, valamint a „Kottabörze” elnevezésű tudásmegosztó jó gyakorlatot.

1. A tananyagfejlesztés célja

A művészetoktatás, és különösen a hangszeres képzés alapvető kihívása a XXI. században az inkluzív szemlélet és a differenciált pedagógia integrálása a mindennapi zeneiskolai gyakorlatba. Az alapfokú művészeti iskolákban (AMI) egyre magasabb számban jelennek meg olyan zenét tanuló gyermekek, akik az atipikus fejlődési mintázatok (diszlexia, diszkalkulia, figyelemzavar, autizmus spektrum) miatt a hagyományos, lineáris és absztrakt kottaolvasási módszerekkel csak lassan vagy súlyos frusztrációk árán képesek haladni.

A 2022-ben indított mesterprogram célul tűzte ki egy olyan kezdő tananyagtervezet és tanulást segítő vizuális-taktilis segédanyag-rendszer összeállítását, amely:

- Kiegészíti és akadálymentesítheti a hosszú évtizedek óta használt, hagyományos zongoraiskolákat.

---

¹ Pozsár Andrea zongoraművész és tanár, mesterpedagógus a budapesti Tóth Aladár Zeneiskola tanára. A Debreceni Egyetem Humán Tudományok Doktori Iskola Neveléstudományi Programjának doktorandusz hallgatója. Kutatási témája a sajátos nevelési igényű és a beilleszkedési, tanulási és magatartási nehézséggel küzdő gyermekek zenei nevelése a magyar alapfokú művészetoktatás rendszerében.

- Hatékonyan támogatja az SNI és BTMN státuszú gyermekek auditív és vizuális információfeldolgozását.
- Segítheti a magyarul még nem vagy alig beszélő, külföldi származású tanulók nyelvi és zenei integrációját.

2. Elméleti háttér és források

2.1. Az atipikus fejlődés és a zenetanulás kapcsolata

A neurológiai alapú teljesítményszavarok – mint a diszlexia – háttérében egy sajátos, a megszokottól eltérő információfeldolgozási mód áll, amelyet a holisztikus szemlélet erőssége és a szekvenciális (lépésről lépésre történő) feldolgozás instabilitása jellemez. Az olvasási zavarok gyakran átfedést mutatnak a zenei jelrendszer dekódolási nehézségeivel (zenei diszlexia), a szem-kéz koordináció pontatlanságával és a rövid távú auditív memória gyengeségével (Gyarmathy, 2017).

Ugyanakkor a nemzetközi kutatások bizonyítják, hogy a strukturált zenei képzés terápiás hatású: erősíti azokat az auditív területeket és fonológiai készségeket, amelyek a nyelvi deficiteket is képesek megelőzni vagy csökkenteni (Anvari et al., 2002; Gyarmathy, 2017).

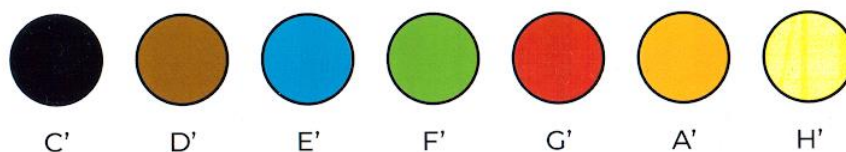
2.2. A színes kottás módszerek és alternatív pedagógiák

A tananyagfejlesztés gyökerei a 2014-2015-ös tanévre nyúlnak vissza, amikor a Terézvárosi Értelmi Fogyatékkal Élők Napközi Otthona (TERÉZÉNO) szimpóziumán megismertem a Heinrich Ullrich és Vető Anna által gondozott **Ulwila-módszert** (Ullrich & Vető, 1996). Ez a rendszer bebizonyította, hogy a fix szín- és formakódok segítségével az értelmi fogyatékkal vagy Down-szindrómával élő gyermekek is képessé válhatnak a zenei önkifejezésre.

Az Ulwila módszer

Az Ulwila módszer névadója és kidolgozója Heinrich Ullrich, német zenetanár és gyógypedagógus. Módszerét egyetemi tanárával Wilbert-tel alkotta meg a fogyatékkal élők szakmai és társadalmi rehabilitációjára létrehozott Landshuter Werkstätten céggel együttműködve, a hangszereket pedig a Landshuter Werkstätten cég gyártotta (Manhart, 2007). Magyarországra Vető Anna gyógypedagógus hozta el 1991-ben. Heinrich Ullrich Vető Annával közösen hozta létre a módszer hazai adaptációját. Magyar népdalokat választottak ki, amelyeket fokozatosan nehezedő sorrendbe állítottak (Ullrich & Vető, 1996). Sajátos nevelési igényű tanulókkal szegregáltan foglalkozó intézmények,

gyógypedagógiai intézmények sok helyen használják szerte hazánkban, de eljutott Szlovákiába is (Bakos, 2014). Az Ulwila színes kotta módszer olyan zeneoktatási forma, amely tanulási nehézséggel küzdők, illetve értelmileg akadályozottak részére lett kidolgozva. A hangok nem vonalrendszerben vannak ábrázolva, hanem színes körökkel, a skála sötétebb színei a mélyebbek, a magasabbak egyre világosodnak (Ullrich & Vető, 1996; Manhart, 2007; Pozsár, 2020).

1. Ábra

Forrás: Muzsikáljunk színesen: Körösi Andrea Mária

Speciális hangszereket is használnak, amelyek egyszerűek és könnyen áttekinthetőek. Az Ulwila hangszerek szintén egyéni tervezésűek, hasonlóan az Orff Instrumentarium-hoz. Ullrich az Orff-hangszereket vette alapul, de úgy alakította át, egyszerűsítette őket, hogy a színes jelölésekkel alkalmasak legyenek a sajátos nevelési igényű tanulók részére (Manhart, 2007). Itt is sok ütőhangszert találunk, például harangjátékokat, xilofont, metallofont, furulya, speciális pánsípok, akkordcitera, akkordlant, egyhúros basszuscitera alkotják a hangszerkészletet (Bakos, 2014).

Ábra

Színes jelöléssel ellátott xilofon

A tananyagfejlesztés elméleti keretét Prof. Dr. Gyarmathy Éva (2017) atipikus kognícióról szóló munkássága, Bakos (2014) a hazai színes kottás

kiadványokról írt cikke, valamint Fabényi (2016) az Ulwila módszer zongoraoktatásban alkalmazható módszertani összefoglalója tette teljessé. Az innováció során az alábbi progresszív és adaptív kiadványokat tanulmányoztam és építettem be a pedagógiai gyakorlatba:

- **Dogs and Birds (Lusher Elza):** A Nagy-Britanniában élő magyar származású zenetanár módszere állatfigurák (szimbólumok) segítségével teszi hozzáférhetővé a zenei hangokat a betűket még nem ismerő óvodás korosztály számára 3 éves kortól. Rendszere az angolszász zenei ABC-t alkalmazza (Zenetanárok Társasága, 2013).
- **Eperhajó zongoraiskola (Kalmusné Idrányi Eszter):** A hazai óvodás és kisiskolás korosztály sajátosságaira építő, játékos alapozó módszer. Egyedi színkódok és figurák, a zenei anyag a magyar népdalkincsre alapul és a relatív szolmizációt is használja (Horváth, 2021). A zongoraiskola a színes kottás lejegyzés megismerése után átvezeti a tanulókat a hagyományos kottaolvasás elsajátítására. A kiadvány nem az Ulwila színkódjait használja.
- **Muzsikáljunk színesen (Kőrösi Andrea Mária)** Az Ulwila színkódjait zongorán előadható váltott kezes népdalok gyűjteményére alkalmazza a Komjáthy féle zongoraiskola 1. kötete alapján.
- **Gyermekdalok színes kottával (Ludvig József):** Az Ulwila színes kottát ütőhangszerekre alkalmazza. Az Ulwila színkódjait a hagyományos ritmusértékekkel kombináló gyakorlati anyagok, a magyar népdalkincsre alapozva.
- **Kottaolvasás kicsiknek (Bosnyák Csilla):** Olyan munkafüzet-jellegű és kártyaalapú kiadványcsalád, amely apró lépésekben fejleszti a vizuális fixációt és a hangjegyek felismerését. Játékos, szórakoztató, és megfelel a gyermekek életkori sajátosságainak (Fittler, 2014) Habár szerző már a kezdetekben is megismerteti a gyerekeket a különböző hangszerekkel az első kötet inkább zongoracentrikus, a többi kötetekben nagyobb teret kapnak a többi hangszerekhez kapcsolódó ismeretek (Fittler, 2015). Bosnyák Csilla következő sorozata a “Színes dallamok hangszerekre”. Ez a sorozat 4-8 éves tanulók számára készült színes kottás népdal alapú kiadvány, amely a zongorán kívül egyaránt használható furulyán vagy gitáron (Fittler, 2021). Színkódjai nem az Ulwila rendszeren alapulnak, hanem a szivárvány színeit követik. Ebben hasonló a Bakos (2014) által

bemutatott „Az én nagy szivárványos zenekönyvem” című daloskönyvhöz, amely Stifán Orsolya (2012) munkája.

3. Saját fejlesztésű innovációk és segédanyagok

3.1. A módszertani probléma és a saját válasz

A bemutatott elérhető színes kottás kiadványok jelentős része nem kifejezetten zongorára, hanem sokszor metallofonra vagy általános ütőhangszeres használatra készült, és a hangmagasságok és ritmusértékek lejegyzése terén gyakran eltér a hagyományos klasszikus zeneiskolában használatos kottákétól.

A szerző által kidolgozott rendszerben az **Ulwila-módszer színkódjai ötvöződnek a hagyományos ritmuslejegyzéssel és a klasszikus zongorapedagógiai lépésekkel.** Fontos elv volt, hogy a gyerekek azokkal a dallamokkal (magyar népdalok, gyermekdalok) találkozzanak a hangszeren, amelyeket az óvodai, iskolai ének-zene foglalkozásokon és a szolfézs órákon már megismertek és megszerettek, és a zeneiskolai tananyaghoz is kapcsolódjanak.

3.2. A kifejlesztett tárgyi eszközök

A multiszenzoros (látási, hallási, tapintási és mozgásos) csatornák egyidejű aktiválására két fő segédanyagot terveztem és készítettem el manuálisan (laminált, nagy méretű kivitelben):

1. **Saját fejlesztésű zenei memóriakártya:** Összekapcsolja a hangjegy absztrakt képét, az adott hanghoz tartozó színt, a betűjelet és a hangszeren elfoglalt fizikai helyet. Kiválóan alkalmas a diszlexiás tanulóknál kritikus rövid távú memória és a vizuális részletfeldolgozás fejlesztésére.

3. Ábra

Saját fejlesztésű memória- és hangkártyák. Forrás: saját készítés

2. **Hangkirakó tábla színes kottákkal:** Egy nagy méretű, megnövelt sortávolságú kottavonalas tábla, amelyre a tanulók kézzel helyezhetik el a színes kotta-elemeket. Ez a taktilis-kinesztetikus tevékenység segít áthidalni azt a tér-irány orientációs problémát, amit a kottasorok sűrűsége okoz (amikor a diák úgy érzi, „táncolnak a hangjegyek” a szeme előtt). Az olvasási nehézségekkel küzdő tanulók számára hasznos gyakorlási lehetőség.

4. Ábra

Hangkirakó tábla színes kottákkal. Forrás: saját készítés

3.3. A módszer hatékonysága:

A segédanyagok hatékonyságát igazolja, hogy a 2021– 2025 közötti időszakban több ízben alkalmaztam idegen anyanyelvű, magyarul alig tudó, kezdő, (6–9) éves gyermekeknél a kottaolvasás tanulásánál a kezdeti időszakban, valamint a 2024/2025-ös tanévben sikeresen használtam egy olyan SNI-s státuszú tanulónál, aki szakvéleménye szerint gyermekkori autizmussal és figyelemhiányos hiperaktivitással él. Egy budapesti általános iskolában és EGYMI-ben² a zeneórákon a tanuló Ulwila színes kottás módszerrel tanult zenét, csoportban. Hangszere itt a marimba volt, de kifejezetten szép szoprán énekhangjával énekelt szólót is. Korábbi zenetanára ajánlásával a 2024-2025-ös tanévben a tanuló bekerült az alapfokú zeneoktatásba. A kezdésnél Kőrösi Andrea **Muzsikáljunk színesen** Ulwila módszerrel készült kottáját használta. Amikor ezzel már stabilan olvasott a zongorán, akkor a saját fejlesztésű átmeneti segédanyagok (a színek, szimbólumok, memóriakártya) és a hangkirakó tábla, valamint a saját fejlesztésű, kézzel készített Ulwila színkódos lejegyzéssel, és hagyományos ritmussal készült dalgyűjtemény gyakorlásával haladt. A második

² Az EGYMI az Egységes Gyógypedagógiai Intézmény rövidítése. Olyan több funkciós közoktatási intézmény és központ, amely célzottan a sajátos nevelési igényű tanulók oktatását, nevelését és az integrációt segíti.

félévtől a hagyományos fekete-fehér kotta fokozatos bevezetése segítségével, a tanuló egy év alatt maradéktalanul áttért a hagyományos zenei lejegyzésmód olvasására, és az alapfokú művészetoktatás tantervi programjában szereplő kották használatára.

4. Tananyag-gazdagítás, horizontális tudásmegosztás és innováció

Az innováció nem ér véget az egyéni tantermi gyakorlatban; elengedhetetlen annak intézményi szintű bemutatása. Ennek a horizontális tudásmegosztásnak a bázisa az intézményben életre hívott **„Kottabörze”** elnevezésű zongora tanszaki szakmai program, mely az elmúlt években több alkalommal is megrendezésre került.

- **A „Kottabörze” funkciója:** Olyan kollegiális fórum, ahol a tanszak pedagógusai megoszthatják egymással a módszertani újdonságokat, tapasztalatokat. A program egyaránt fókuszál a nehezen haladó és a kiemelkedő képességű, tehetséges tanulókra.
- **Bemutatott jó gyakorlatok (2024):** Az esemény során részletesen demonstráltam Bosnyák Csilla kártyáit és munkafüzetét, bemutattam a hazai alternatív kiadványokat, valamint a külföldi (amerikai és kínai) zongoraiskolák azon elemeit, amelyek a nyelvi nehézségekkel küzdő diákok integrációját segíthetik. Emellett a tehetséggondozás jegyében elemeztem Ari-Bencses Anikó *Zongoramesék* sorozatát és a hozzá kapcsolódó versenyek pedagógiai hozadékait.
- **2025. december 5.** a 2025 decemberi **„Kottabörzén”** bemutatásra került a kollégák előtt a saját fejlesztésű memóriakártya-rendszer és a hangkirakó tábla, valamint a kézzel készített Ulwila színekkel lejegyzéssel, és hagyományos ritmussal készült dalgyűjtemény. Cél az anyagok digitalizációja, a sokszorosítás technikai megoldása és egy szélesebb körű tesztelési fázis elindítása a tantestület bevonásával, ha van olyan tanuló, akinek ilyen támogatásra van szüksége. A jövőbeli tervek között szerepel EGYMI-ben tanító kolléga bevonása is az anyagok kipróbálására.

5. Összegzés és konklúzió

A 2021–2025 közötti tananyagfejlesztési tevékenység rámutatott arra, hogy a speciális igényű tanulók zenei nevelése nem igényel radikálisan új, elszigetelt irányokat, szegregációt. Ehelyett **olyan módszertani hidakat (inkluzív**

kiegészítő anyagokat) kell fejleszteni, amelyek a meglévő, klasszikus zongoraiskolák szövetébe integrálhatók. A színek és szimbólumok átmeneti használata, a multiszenzoros eszközök és a holisztikus megközelítés nemcsak az SNI/BTMN gyermekeknek nyújt mankót, hanem a tipikus fejlődésű, egészen fiatal óvodások, kisiskolások kezdő oktatását is játékosá és élvezetessé teheti. A „**Kottabörze**” formájában megvalósuló szakmai diskurzus pedig biztosítja, hogy ezek a jó gyakorlatok közkinccsé váljanak, és emeljék az intézményi oktatás általános módszertani kultúráját.

Irodalomjegyzék és kottajegyzék

Anvari, S. H., Trainor, L. G., Woodside, J., & Levy, B. A. (2002). Relations among musical skills, phonological processing, and early reading ability in preschool children. *Journal of Experimental Child Psychology*, 83(2), 111–130.

Bakos, A. (2014). Zenetanulás színesen — A színes kotta módszer magyar nyelvű kiadványai. *Parlando*, 3.

Fabényi, R. (2016). Tanítsunk hangszerjátékot. Hangszertanítás az értelmileg akadályozott gyermekeknél. *Parlando*, 58(3). <https://www.parlando.hu/2016/2016-3/FABENYI-Hangszertanitas.pdf>

Fittler, K. (2014). Bosnyák Csilla: Játékos kottaolvasás kicsiknek 1. *Parlando*, 56(5).

Fittler, K. (2015). Bosnyák Csilla: Játékos kottaolvasás kicsiknek 2. *Parlando*, 57(6).

Fittler, K. (2021). Bosnyák Csilla. *Parlando*, 63(6).

Gyarmathy, É. (2017). *Zene tanítása diszlexiás diákoknak. Útmutató az inkluzív tanításhoz.* INCLUTECH, Erasmus+ Program Kiadványa. [Letöltés: <https://www.slideshare.net/slideshow/diszlexiastanulokzenetanulasa/77066598>]

Horváth, L. (2021). *A korai zongoratanulás lehetőségei* [Szakdolgozat, Miskolci Egyetem Bartók Béla Zeneművészeti Kar].

Körösi, A. (2021). *Muzsikáljunk színesen. Színes kotta zongorára.* Dr. Körösi Andrea Mária magánkiadás, Budapest.

Ludvig, J. (2016). *Gyermekek dalok színes kottával. Zenetanulás színekkel.* Zeneműkiadó Koncert 1234 Kft., Budapest.

Stifán, O. (2012). *Az én szivárványos zenekönyvem.* Kaposvár: Lililibri Kft.

Ullrich, H., & Vető, A. (1996). *ULWILA színeskotta. Tanári kézikönyv zeneoktatáshoz.* Down Alapítvány, Budapest.

Zenetanárok Társasága (ZETA) Zongoratagozata. (2013). *Zongorafesztivál és konferencia: Kadosa – napok 2013. október 19-20. (Meghívó).* *Parlando*, 5

https://www.parlando.hu/2013/2013-5/KadosaNapok_meghivo.pdf